

Vazja-Psjavela

Vazja-Psjavela

ვაჟა-ფშაველა

Vazja-Psjavela

Verhalen en gedichten

© 2025 A. Djavakhadze / Uitgeverij U2pi

Titel: Verhalen en gedichten

Auteur: Vazja-Psjavela

Vertaling: Artchil Djavakhadze

Redactie: Tineke en Hans Hagen

Omslagillustratie: Zviad Maghradze – ‘De ware zoon der bergen’
(Vazja-Psjavela met de personages van zijn
literaire werken)

სათაური: მოთხრობები, ლექსები და პოემები

ავტორი: ვაჟა-ფშაველა

ნიდერლანდური თარგმანი: არჩილ ჯავახაძე

რედაქტორები: თინეკე და ჰანს ჰაგენები

გარე ყდის ილუსტრაცია: ზვიად მაღრაძე - ‘ქეშმარიტი
მთის შვილი’

Uitgeverij U2pi BV, Den Haag

Website uitgever: www.jouwboek.nl

ISBN: 9789493437494

NUR: 304

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden
verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd
gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige
wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën,
opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande
toestemming van de uitgever.

Inhoudsopgave

Het verhaal van het reekalf	6
Het bos huilde.....	19
Ze komt op, het wordt licht!	23
Het viooltje.....	29
De huilende rots.....	33
Zwenkgras.....	39
De verdorde beuk.....	44
De hoge bergen.....	49
De bergbron	52
De adelaar	55
De bruiloft van de gaaien	56
Gastheer en gast	70
Aluda Ketelauri	112
Kosmopolitisme en patriottisme	133

Het verhaal van het reekalf

(Sjvlis noekris naambobi)

I

Ik ben een weeskind, en ook nog maar klein. Het lot is mij niet goed gezind geweest: op een kwaad moment werd ik wees. Ik heb een dunne, korte, wit gevlekte vacht, mijn tanden zijn nog niet doorgekomen, mijn hoorns ook niet, en mijn hoeven zijn nog zwak.

Ik dwaal maar een beetje rond als een verlorene. Kijk, mijn poot zit helemaal onder het bloed - ik heb mezelf bezeerd toen ik door de kloof naar de drinkplaats liep... Het is moeilijk, oh, wat vind ik het moeilijk. O mijn arme moeder! Toen ze nog leefde, was ze zo lief voor mij: ze gaf me melk, verwende me, leerde me van alles, waarschuwde me... Hoe moet ik nu verder zonder haar?

Ik zuig niet meer aan mijn moeders borst: ik lik 's ochtends en 's avonds de dauw op van het vochtige gras om zo mijn dorst naar melk te lessen. Weerloos, ik ben nog steeds overal bang voor, ik beef, ik wacht dag in dag uit op de dood, ik dwaal rond zonder doel, weet de weg niet... Mijn God, hoeveel vijanden heb ik wel niet!

Kort geleden liep ik langs de rand van het bos, verdrietig... Ik keek om me heen... Plotseling was het alsof de donder boven mijn hoofd insloeg. Hij keek mij recht aan, met zijn vleugels opgetrokken, een grote grijze vogel vloog met open snavel op me af. Ik werd bang en rende met grote sprongen het bos in.

Gelukkig maakte de verdomde vogel de fout om met een klap op dezelfde plek te duiken als waar ik zojuist stond. En nu krijg ik nog steeds rillingen als ik aan haar haaksnavel en scherpe, scherpe klauwen denk. Ze had recht op mij gemikt, maar miste en belandde met haar vleugels in het gras tussen de bramenstruiken! Ze keek om zich heen, rolde met haar enge gele ogen, - ze was boos, het was duidelijk dat ik haar ontglipt was, ze kwam bijna vast te zitten in de bramenstruiken maar vloog uiteindelijk weg. Ik keek heimelijk naar haar, terwijl ik me achter een boom verstopte, en mijn hart bonkte.

Mijn geliefde bos, dank je wel! Je redt velen van de dood. Als jij er niet was geweest, zou geen enkel haartje van mijn huid het overleefd hebben! Mijn hart zegt me dat ik uiteindelijk in de problemen zal komen! Ik weet eigenlijk nog amper iets; ik heb maar een week bij mijn moeder gewoond. Ze had me alles uitgelegd: deze hier is onze vriend, en die daar is onze vijand. Wie gaat mij dat nu verder leren?

Ik lig bijna de hele dag, verstoep in dicht struikgewas, ik heb geen rust vanwege de muggen en vliegen. Hoe goed was het toen mijn moeder er nog was, hoe gemakkelijk en vrij kon ik toen ademen!

Mijn moeder en ik woonden in een dicht, schaduwrijk bos, op de heuvel die boven de kloven lag en zich in verschillende richtingen uitstreckte. Het was onmogelijk om onze schuilplaats te vinden. Moeder lag op een heuveltje, ik naast haar. We werden aan drie kanten aan het zicht onttrokken door bomen, slechts één kant van het bos was open, en mijn moeder keek bijzonder waakzaam die richting op. Soms was ze echt op haar hoede, ik imiteerde haar en spitte ook mijn oren.

Die week hoorden zij en ik drie keer een ongewoon geluid. Dit geluid leek niet op het klotsen van een beekje dat ik altijd in het bos hoorde, noch op het gefladder van een merel, noch op het geklop van een specht, noch op het geritsel van een tak die van de top van een verdorde boom naar beneden valt, noch op het ritselen van bladeren die door de wind worden bewogen. Eén ding viel me op: zodra mijn moeder dit vreemde geluid hoorde, sprong ze meteen op en fluisterde: “Schiet op, zoon, kom snel achter me aan!”

Ze rende weg, en ik huppelde haar uit alle macht achterna. Maar op dat moment wist en begreep ik nog steeds niet voor wie ze zo bang was. Nu weet ik het! Hoeveel vijanden hebben we wel niet! Oh, mens! Heb je geen medelijden met mij? Ik ben zo klein! Zou je mij niet in vrijheid kunnen laten leven, zodat ik rustig door het bos kan dwalen, het prachtige groene gras kan vertrappen of, staand op een heuveltje, met volle teugen kan genieten van de avondbries!

Ik let erop dat ik het bos niet verlaat. En als ik toch naar buiten ga, blijf ik onwillekeurig dicht bij de rand, en zelfs dan leef ik nauwelijks door mijn angst! Je moet waakzaam om je heen kijken, je verstoppen achter bomen, achter rotsen, in het gras, je kunt niet eens in alle rust eten. Ik word volledig door angst verteerd.

Wat heb ik je misdaan, man? Vertel het me? Of wat voor kwaad heeft mijn ongelukkige moeder je aangedaan? Wat heeft ze van je afgenomen? Waarom heb je haar vermoord? Waarom heb je mij, weerloos iemand, veroordeeld tot weeskind! Oh, mensen! Jullie zijn zo slim, maak gebruik van die goede eigenschap, wat geven jullie om ons? Jullie begrijpen niet dat wij ook van vrijheid houden, jullie voelen in je genadeloze hart niet dat wij ook van het leven en de natuur houden: het ritselen van de

bladeren, het geruis van de beek, waar ik zo vaak met ingehouden adem naar luister; we houden van het wuiven van gras, we houden ervan om te stoeien met andere bosbewoners... Maar jij, man, met bloeddoorlopen ogen, volgt mij en duizenden zwakke en weerloze wezens zoals ik... Met een pistool in je handen besluip je ons, je doorboort ons verraderlijk met een kogel en je ontnemt ons het leven...

II

Hoe kan ik niet bang zijn? Ik leef tenslotte nog maar een week in deze wereld, en hoeveel angst en verdriet heb ik al niet te verduren gehad!

Eergisteren was een regenachtige dag. Mijn moeder, zo mooi, vol leven, stond bij de beuk en kauwde heerlijk op het gras. Ik leunde tegen haar aan - het was heerlijk om naast haar te staan, onder haar bescherming, ik vergat aan vijanden te denken, aan de dood... Doorzichtige regendruppels tikten uit het dikke gebladerte. Ik stak mijn hoofd omhoog om mezelf op te frissen met het koele vocht.

“Alles oké, zoon?” - vroeg mijn moeder. Als antwoord knikte ik met mijn hoofd, sprong op en zoog aan haar tepels.

Vlak voor ons klom een specht in de stam van een droge boom en begon zo hard met zijn snavel te tikken dat ik er versteld van stond. “Hoe kan dat,” dacht ik, “mijn moeder is zo groot, maar zij maakt minder lawaai dan dit vogeltje?” De specht ritselde met zijn klauwen, cirkelde langs de stam, rees hoger en hoger en pikte met zijn snavel tegen de bast, eerst hier, dan daar, nu hier, dan weer daar. Ik keek opgewekt naar de bewegingen van

de specht - en plotseling hoorde ik: “Hatsjie! Hatsjie!” Ik keek om me heen en zag een gaai boven ons zweven.

“Kom snel naar me toe, verberg je hoofd, anders pikt de gaai je ogen uit!” - zei mijn moeder.

Ik verborg me achter haar. Ze schudde met haar hoofd en joeg de vervelende vogel weg. De gaai bleef naar mij uithalen; ze probeerde het op verschillende manieren, maar liet ons uiteindelijk met rust, ging op een beukentak zitten alsof er niets was gebeurd en piepte, en haar stem bleek precies dezelfde te zijn als die van mij!

Mijn moeder lachte en zei:

“Oh, dit is een hele grote sluwe gaai! Pas op voor haar, zoon! Kleine reeën zoals jij laat ze niet zomaar schieten. Ze begint te gillen, en als een dwaas als jij in de buurt komt en reageert, is dat precies waarop ze heeft gewacht: zij duikt onmiddellijk naar beneden en pikt je ogen uit.”

Een rilling trok door mijn lichaam...

“Ik zal nooit zo reageren, ik zal me nu verstoppen!”

“Ja, ja, zoon! Zolang je moeder leeft, heb je niets te vrezen; maar wees voorzichtig als ik weg ben.”

Eh, ik weet nog steeds niets, ik begrijp niets, jammer!

III

Het was erg warm die dag. Mijn moeder stond op van haar ligplek.

“Laten we naar de drinkplaats gaan!” - zei ze.

We liepen langs een heuvel begroeid met schaars bos, liepen door dicht struikgewas en daalden af in de kloof. De kloof was diep, de zonnestralen konden de bodem niet bereiken, aan beide kanten ervan stonden verschillende soorten bomen, hun toppen met elkaar verweven; langs de rand van de kloof, onder de bomen, groeiden frambozen; takken bezaaid met rode bessen, hangend over de klif, keken in het water. Een ijskoude, doorzichtige stroom borrelde over gladde stenen, het water rolde van blok naar blok en blokkeerde op sommige plaatsen het pad. Mijn moeder ging het water in en stopte midden op de dam. Ik had moeite om over de stenen naar de beek te komen - het deed pijn aan mijn poten.

“Kom, zoon, kom hier, dichterbij: in de hitte is het fijn om in het water te staan.”

Aanvankelijk stak ik voorzichtig slechts één hoof in de stroom, maar ik vond het water vreselijk koud en ik sprong direct terug naar de oever.

“Koud! Ik kan het niet!”

“Het is goed, zoon, je moet eraan wennen! En het beste is: nu meteen!”

Ik heb een tijdje in het water gestaan en toen zijn we teruggegaan. Ergens boven ons, vanaf de zijkant van de open plek, was een geluid te horen.

“Deze mensen zijn niet gevaarlijk voor ons” - legde de moeder uit. – “Het is een vrouw met een kind. Onze vijanden schreeuwen nooit zo... En toch is het beter om voorzichtig te zijn, zodat ze ons niet opmerken. Laten we ons een weg banen door het bos zonder bij de rand te komen.”

Moeder ging voorop. Ik kon het niet laten en stak, verstopst achter de struiken, mijn hoofd naar buiten. Op dat moment klonk er een kreet van beneden:

“Oh, mama, mama, een wolf!”

“Wees niet bang, lieverd! Waar is hij? Kom op, laat me zien!” - zei de moeder.

“Ziet u het niet? Hij kijkt uit het bos, met zijn oren omhoog!” - zei de jongen met tranen in zijn ogen en wees met zijn vinger naar mij.

“Mijn liefste, is dat een wolf? Dat is een reekalf! Wat mooi!”

“Lieve mam, laten we hem vangen!” - De jongen liep ongeduldig op me af.

“Nee, zoon, heb medelijden met hem, het is niet nodig. Hij heeft tenslotte ook een moeder. Ze zal huilen om haar zoon.”

Ik luisterde met ingehouden adem naar hen: ik was blij dat de vrouw medelijden met ons kreeg, voor het eerst in mijn leven hoorde ik zulke woorden. Ik wilde niet weggaan - misschien zouden ze nog iets liefs zeggen... Maar op dat moment kwam mijn moeder achter me aan rennen:

“Stommerd, hoe kun je geloven wat mensen zeggen? Waarom blijf je staan? Laten we gaan, laten we snel gaan! Ze zullen de jager vertellen dat ze ons hier hebben gezien, en dan kan je afscheid nemen van je leven!”

Arme moeder! Ze had blijkbaar een voorgevoel van wat er daarna zou gebeuren.

IV

Moeder sprong de helling op en ik huppelde achter haar aan. Terwijl ik wegrende, hoorde ik nog:

“En hier blijkt een moeder ree te zijn!”

We liepen langs een helling die begroeid was met hoefblad; het gras bij de wortels was nat van de bronnen die overal koud water lieten stromen. Hier en daar waren op de drassige grond sporen van andere reekalveren te vinden. Het was echt heet. Broeierig van de hitte gingen mijn moeder en ik tussen het struikgewas van groot hoefblad liggen; de brede bladeren beschermden ons tegen de brandende zonnestralen.

En plotseling kwamen wolken opzetten vanuit de bergen die om ons heen torenden, dicht opeengepakt, de donder sloeg toe en de bliksem flitste en draaide. Kolommen regen sloegen neer op de heuvels aan de andere kant van de kloof, waarna de regen ook ons bereikte en luid klopte op de bladeren van het hoefblad en de bomen om ons heen. Het was zo'n lawaai alsof de aarde met al haar bergen, bossen en valleien instortte. Alle levende wezens bevroren; zelfs de vogels stopten met fladderen en vielen stil van angst.

De vervelende gaai, waar ik voorheen zo bang voor was, leek me nu helemaal niet meer eng: ze zat op een beukentak, zielig, met hangende vleugels, met halfgesloten ogen. Er hing snot aan haar snavel. Een vink met rode borst kwam naast haar zitten, zachtmoedig, onschadelijk, met prachtig samengeknepen ogen. Een grasmus vloog ernaartoe en riep: “Tstrip, tstrip.” De gaai opende zijn ogen en trippelde verschrikt rond, terwijl hij weerzinwekkend schreeuwde: “Tsjchi! tsjchhi!” Ik lachte: ik

dacht altijd dat ze sterker was dan alle anderen, maar nu zag ik wat voor soort vogel het was!

Het onweer ging voorbij. De vogels zongen weer samen. Tranen van vreugde stroomden van de bladeren en het gras.

Moeder hield ervan om na de regen nog wat rond te dwalen... Meestal ging ze naar de open weilanden en nam mij mee. Dus ook deze keer verlieten we het bos en trokken langs de rand van de weide naar de dichtstbijzijnde berg. Ergens klonk het zoete geluid van een fluit. Aan de voet van de berg verscheen een kudde schapen - verspreid over de weide, ze knabbelden gretig aan het natte gras... De zon was half verborgen achter de heuvel, zijn bleke stralen namen al afscheid van de bergen en boomtoppen. Op de heuvel, hoger dan wij, zat een herder in een schapenjas en speelde fluit. Een woeste, ruige hond, die op zijn achterpoten naast hem hurkte, keek waakzaam naar de kudde; af en toe keek ze liefdevol naar haar meester.

“Jij en ik zijn op een gevaarlijke plaats terechtgekomen”, zei mijn moeder. “Wees niet bang voor de herder, hij heeft geen geweer. Maar de hond ruikt ons en kan ons gaan achtervolgen... Je mag kijken, maar verroer geen lid... Als de hond onze kant op snelt, zal ik hem afleiden, en jij verstopt je in het struikgewas.”

De schapen werden plotseling alert en de hele kudde staarde ons aan. Ik verstopte me in het dichte struikgewas van roze lathyrus en kon mijn ogen niet van de ruige hond afwenden...

Toen hij merkte dat de kudde ergens door gealarmeerd was, gromde de hond onmiddellijk, richtte zijn oren en snelde naar het struikgewas waarin ik me had verstopt.

De herder schreeuwde zo hard als hij kon. Ik beefde van angst. De hond zag mijn moeder en snelde onmiddellijk naar haar toe. Mijn moeder gleed als een schaduw weg en verdween op slag. Ik begon te huilen. Mijn hart brak: "O, wee mij, moeder! Wat als de verdomde hond je pakt!" En lange tijd kon ik alleen nog het gekletter van hoeven horen en het geluid van stenen die naar de bodem van de kloof rolden.

"O, wee, wee! Stel dat hij haar al heeft vastgegrepen en haar met zijn scherpe tanden uit elkaar scheurt!"

De schemering viel.

De herder verzamelde fluitend zijn kudde en begaf zich richting het kamp. Ik keek naar elke beweging van hem, mijn hart bonsde. De herder ging ruw met zijn schapen om: hij sloeg ze met een stok en gooide stenen naar ze. Eén lammetje, zo klein als ik, werd met zo'n kracht door een steen geraakt dat het arme beest viel en jammerlijk met zijn poten bleef trillen.

De herder klom naar de top van de heuvel en begon zijn hond Koersja te roepen. Er verstreek nog een tijdje en toen zag ik hem scherp tegen de hemel afgetekend naast zijn baasje staan, met een rode, bloederige tong uit zijn gapende bek. Ik was bang: "Wat als dit het bloed van mijn moeder is?"

Het werd donker. Je ziet niets! Stil, geen geluid in de buurt. Maar waar is mijn moeder? Zal zij mij vinden, als ze nog leeft?

Maar al snel hoorde ik een bekende stem. Ik antwoordde. Dat was mijn moeder. Arm dier! Bezweet en nog nauwelijks op adem gekomen, rende ze naar mij toe.

"Ben je hier, zoon? Wees niet bang, je moeder leeft nog. Ze is niet bang voor een wolf of een hond... Ben je veilig, zoon?" - vroeg zij.

“Alles goed, ongedeerd!” - antwoorde ik.

Moeder likte mij teder.

Oh, bij wie moet ik klagen, wie moet ik smeken, wie kan ervoor zorgen dat ik haar tenminste nog een keer in de ogen kan kijken, kan genieten van haar liefkozing?

Hoe kun je zoveel verdriet verdragen! Oh, als de bloedzuigervijand mij ook maar zou doden! Waarom leef ik nog? Mijn mooie moeder, gisteren bewonderde ik je - levend, vol kracht en schoonheid, mijn steun en hoop, en er was geen gedachte dat ik je een dag later voor altijd zou verliezen.

V

De hele nacht liepen mijn moeder en ik over het veld, klommen onbevreesd door de rogge en genoten ervan. Zodra het licht werd, gingen we richting het bos. Vervloekt zij de dageraad van deze dag! Het gras in de weide was hoog en dik. Tussen de weiden groeiden drie kersenbomen. Merels en enkele andere vogels cirkelden er in zwermen rond, tjilpend. Sommigen vlogen hiernaartoe, anderen vlogen weg voor het zoeken van voedsel voor hun kuikens.

Moeder zei en waarschuwde mij:

“Het is gevaarlijk om op een moment als dit rond te dwalen, de vijand volgt ons na de regen; je moet op je hoede zijn.”

Dit was haar laatste waarschuwing.

Mijn moeder was ergens verdrietig over, alsof ze de dood verwachtte: ze beet in een blad en bleef roerloos staan. Geitenwilgen bogen zich over ons heen, uitgestrekt op een rij, en iets verderop stonden drie of vier slanke berken ineengedoken.

En plotseling klonk er een schot - als een donderslag! De echo echode in de bergen en tussen de rotsen trilden het gras en de bladeren. Er hing rook boven de natte weide.

Mijn moeder kreunde een keer en viel. O, wee mij!

Ik hurkte op de grond. Ik zag het lichaam van mijn moeder naar beneden rollen en een bloederig spoor achterlaten op het gras. Een jonge man in een grijze tsjocha kwam met zijn rokken omhoog achter de berken vandaan gerend.

“Wat een geluk!” - schreeuwde hij en hij snelde, rammelend met de kruiftles, achter de moeder ree aan. De ongelukkige vrouwtjes ree probeerde op te staan, maar haar knieën knikten, en ze viel opnieuw en rolde verder naar beneden.

Ik verstijfde toen de verdomde jager een glimmende dolk uit de schede trok en mijn moeder in de keel sneed. Het bloed spoot alle kanten op, ook over de bomen heen. Wee mij, wee! Ik heb het allemaal met eigen ogen gezien! Maar hoe kon ik, ongelukkige, haar helpen? En dus stak hij zijn dolk in de tepels die mij hadden gevoed, verminkte haar lichaam, maakte haar ingewanden los en gooide haar over zijn schouder en ging verder. Ik begon te huilen, mijn hoofd werd leeg, ik zag niets, ik hoorde niets...

Sindsdien ben ik noch levend, noch dood. Ik huil en huil en vind mijn troost alleen in tranen. Ik dwaal door het bos, klaag tegen de bomen, bergen en rotsen, vertel over mijn bittere lot aan de

beken en grassen - ik heb geen moeder meer en ik zal haar nooit meer zien. Ik ben een wees! En wie weet wiens prooi ik voorbestemd ben te worden, wie zal zijn handen bevleken met mijn bloed?